

компетентності, комунікативними вміннями, духовними орієнтирами та цінностями, активною громадянською і соціальною позицією, що допоможе йому знайти своє місце та самореалізуватися в житті.

Література:

1. Ігнатенко П.Р., Поплужний В.Л., Косарева Н.І., Крицька Л.В. Виховання громадянина: Психолого-педагогічний і народознавчий аспекти: Навчально-методичний посібник. – К.: Інститут змісту і методів навчання, 1997. – 252 с.
2. Кремень В.Г. Філософія освіти XXI століття // Освіта України. – 2002. – 28 грудня. – С. 2-5.
3. Сухомлинська О.В. Громадянське виховання: спадщина і сучасність // Управління освітою. – 2005. – № 24. – С. 3.
4. Тлумачний словник-довідник моральних та духовних понять і термінів: навч. посіб./ За ред. Л.І. Прокопенко. – Черкаси: Вид.від. ЧНУ, 2006. – 244 с.
5. Чорна К.І. Виховання громадянина, патріота, гуманіста. Навч.-метод. посібник. – К.: ТОВ „ХІК”, 2004. – 96 с.

УДК 378.147

Горбач Г.М.

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ВИБОРУ ФОРМ ПОВЕДІНКИ В КОНФЛІКТНІЙ СИТУАЦІЇ

Анотація. В статті розкриваються особливості вибору форм поведінки студентів в конфліктній ситуації в залежності від рівня самооцінки, схильності особистості до конфліктної поведінки, від емоційного стану.

Аннотация. В статье рассматриваются особенности выбора форм поведения студентов в конфликтной ситуации в зависимости от уровня самооценки, склонности индивида к конфликтному поведению, от эмоционального состояния.

Annotation. The article is devoted to the choice peculiarities of the forms of students behaviour in conflict situation depending on the level of self-evaluation, personal inclination to the conflict behaviour and emotional state.

Традиційні класифікації конфліктів далеко не завжди включають групові конфлікти. Це пов'язано з тим, що звичайною підставою розподілення видів конфліктів є його сторони (особисті утворення одного суб'єкта, різні суб'єкти або типи людей), а у відділенні внутрішніх конфліктів ця підстава явним чином порушується. Внутрішньогрупові конфлікти фактично не мають самостійної феноменології та приймають форму або міжособистісних, або міжгрупових конфліктів. У будь-якому випадку доводиться констатувати, що ще не знайоме задовільне описання внутрішньогрупових конфліктів, які не зводилися б до одного із загальних різновидів.

Традиційна точка зору не тільки соціологів, але і психологів, працюючи з групами, полягала в тому, що конфлікти є негативним явищем для групи і завдання полягає у їхньому усуненні [4, 234].

Як гадав Л. Козер, внутрішньогрупові конфлікти мають позитивні можливості. Завдяки конфлікту виявляється можливим первинне встановлення єдності або її відновлення, якщо вона була раніше порушена. Але не жоден тип конфлікту буде сприяти зміцненню групи, як і не у всіх групах конфліктів може реалізувати подібні функції.

Кожна група містить потенціальні можливості конфлікту в силу періодичного виникаючого суперництва між вимаганнями індивідів. Характер групи буде дуже сильно впливати на особливості цих конфліктів, зокрема, на їх функції. Як гадає А. Козер, чим затісніша група, ти конфлікт інтенсивніше [2, 134].

На думку Т. Полозової, автора робіт проблем внутрішніх відносин та конфліктів, конфліктоутворюючі фактори поділяються на дві категорії: 1) несумісність індивідуально-прагматичних намірів, яка характеризує поверховий шар емоційних відношень у групі, та 2) суперечність складної системи предметно-діяльнісних взаємозв'язків, яка характеризує глибинні шари активності в групі. Автором було відділено в види внутрішньогрупових

конфліктів – предметно-ділові та особисто-прагматичні. Чим вищий рівень розвитку групи, тим рідше особисто-прагматичні інтереси є причиною конфліктів всередині групи [7, 67].

У групах-колективах на відповідь перешкоди виникали компенсаторні реакції, тоді як для інших були характерні агресивні реакції, непогодженість та інше. Висновок: між реакцією групи на стресову ситуацію і рівнем її розвитку є певна залежність. Групи високого рівня розвитку відповідають на подібні ситуації високою опірністю та підвищенням ефективності своєї діяльності. Групи середнього рівня розвитку адаптуються до ситуації, не знижують ефективності. У групах низького рівня розвитку спостерігається дезорганізація, агресивна реакція, різко знижується ефективність.

Форми реагування на конфліктні ситуації у різних людей різні. У конфлікті найменш суттєвими виявляються статеві відмінності людей. Скандальними, схильними до різних перепадів настрою, чи спокійними, урівноваженими бувають як чоловіки, так і жінки [5, 114]. Типове поєднання форм реагування на конфліктну ситуацію з типовими цілями, які індивід переслідує, називається стратегією поведінки в конфлікті [5, 117].

Найбільш розповсюджена двомірна модель стратегії поведінки особистості в конфліктній взаємодії К. Томаса і Р. Кілмена. В основі цієї моделі лежать орієнтації сторін конфлікту на свої інтереси та інтереси протилежної сторони. До цієї системи включені п'ять основних стилів: уникання, пристосування, компроміс, співпраця та суперництво [3, 93].

Для проведення дослідження було обрано 25 респондентів, студентів I курсу факультету української філології та журналістики Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького.

Згідно з поставленою проблемою нами було обрано дві методики: методика діагностики схильності особистості до конфліктної поведінки К. Томаса. Адаптація Н.В. Гришиної [6, 138]; методика Айзенка – EPQ.

У своєму опитувальнику по виявленню типових форм поведінки К. Томас описує кожний із п'яти можливих варіантів (співпраця, суперництво, компроміс, уникання, пристосування) дванадцятьма судженнями про поведінку індивіда в конфліктній ситуації. У різних поєднаннях вони згруповані в тридцять пар, у кожній із яких респонденту пропонується обрати те судження, що є найбільш типовим для характеристики його поведінки. Таким чином, методика має п'ять шкал. Кількість балів, що були набрані індивідом по кожній шкалі, дає уявлення про вираженість у нього тенденції до прояву відповідних форм поведінки в конфліктних ситуаціях.

Методика Айзенка – EPQ призначена для вивчення індивідуально-психологічних рис особистості з метою діагностики ступеня вираженості особливостей, що висуваються в якості суттєвих компонентів особистості: нейротизму, екстра-інтроверсії та психотизму.

Методика Т. Лірі інтерперсональний діагноз представляє собою особистісний опитувальник на оцінку міжособових відносин. Ця методика достатньо проста для розуміння досліджуваними та не потребує великих витрат часу.

Особистісний опитувальник Т. Лірі спрямований не тільки на діагностику міжособових відносин і властивостей особистості істотних при взаємодії з іншими людьми, але й виявлення рівня самооцінки, яка грає важливу роль у міжособистих відношеннях [3].

На першому етапі аналізу результатів психологічного дослідження ми дали характеристики за допомогою методики К. Томаса, типових форм поведінки в конфліктних ситуаціях, характерних для студентів I курсу.

Для 32% досліджуваних в конфліктних ситуаціях є характерним стиль пристосування; для 28% – стиль спурництва; для 24% – стиль компромісу і лише 16% досліджуваних використовує стиль співпраці та уникнення (по 8% відповідно на кожен стиль).

За результатами тестування важливо всіх респондентів умовно розділити на три підгрупи:

Перша підгрупа – це студенти, основним типом поведінки яких в конфліктних ситуаціях є пристосування;

Друга підгрупа – це студенти, які віддають перевагу у конфлікті такому типу поведінки як спурництво;

Третя підгрупа – це студенти, які в конфлікті використовують в основному компромісну поведінку.

Можна добре прослідкувати і оцінити тенденцію використання стилів поведінки у конфлікті, які відносяться до першої моделі регулювання конфліктів – кооперації (стиль компромісу та співпраці) і до другої моделі регулювання конфліктів – напористості (стиль змагання і пристосування). Для студентів I курсу найбільш припустимою є друга модель регулювання конфліктів – напористість (використовують 60% студентів), у той час як перша модель – кооперація – характерна лише для 32% студентів.

Таким чином, для даних досліджуваних найбільш характерним типом поведінки є пристосування.

На наступному етапі нашого дослідження основні властивості особливостей, досліджених за допомогою методики Т. Лірі позиції їх уявлення про реальне „Я”.

За отриманими результатами чітко спостерігається те, що основними варіантами міжособових відношень з позиції реального „Я” для студентів є: владний – лідируючий характер для 32% респондентів; відповідний – великодушний для 24% респондентів; схильний до співпраці для 20% респондентів.

Інші характеристики властивостей особистості і варіантів міжособистісних відношень мають достатньо низькі показники в групі: незалежний – домінуючий та недовірливий – скептичний – 16% студентів (по 8% невідповідно до кожного характеру). прямолінійний – агресивний і покірний – сором’язливий – усього по 4% досліджуваних на кожного із характеристик. А така форма міжособистісних відношень, як залежний, слухняний – і зовсім не характерна для респондентів.

На передостанньому етапі нашого дослідження ми привели характеристику варіантів міжособистісних відношень в конфлікті і основних властивостей особливостей тих студентів за допомогою методики Т. Лірі тільки з позиції їх уявлення, з позиції ідеального „Я”.

Згідно з результатами достатньо очевидно, що для результатів, отриманих досліджуваними по методиці Т. Лірі, характерна різноманітність. Тому ми зважували для доцільності відомства виявлення основної тенденції розподілення показників учнів, які характеризують основні властивості і варіанти міжособистісних відношень в конфлікті з позиції їх уявлення про ідеальне „Я”, привести всі показники у кількісному і процентному співвідношенні до всієї групи.

За отриманими результатами чітко прослідковується те, що важливими властивостями особистості з позиції ідеального „Я”, а, виходячи з цього і варіантами міжособових відношень з цієї ж позиції, для студентів є: відповідальний – великодушний – для 44% досліджуваних. владний – лідируючий – для 24% учнів. Схильний до співпраці – для 16%. незалежний – домінуючий, недовірливий скептичний, покірний – сором’язливий і залежний – слухняний про необхідність застосування цих характеристик у дослідженнях їх з позиції про ідеальне „Я”. Вважають 4% студентів (на кожен із характеристик відповідно).

Такий варіант міжособових відношень, як прямолінійний – агресивний не обрав жоден із досліджених. На останньому етапі нашого дослідження ми провели порівняльну характеристику показників, які характеризують особливості уявлення досліджених про реальне „Я” і ідеальне „Я” і результатів, характеризуючи типові форми поведінки учнів у конфліктній ситуації.

Таким чином, можна стверджувати з 90% імовірністю, що уявлення студентів про реальне „Я” і ідеальне „Я” впливають на тип поведінки в конфліктних ситуаціях. Проте немає тісного зв’язку між уявленнями студентів про реальне „Я” і ідеальне „Я” і типом поведінки в конфліктних ситуаціях.

Враховуючи, що маємо справу з якісними ознаками, ми скористалися розрахунком по χ^2 – критерію. За отриманими результатами можна стверджувати, що уявлення студентів про реальне „Я” і ідеальне „Я” впливають на тип поведінки в конфлікті.

Результат, отриманий в ході нашого дослідження, вкотре довів, що на характерний тип поведінки підлітків впливає велика кількість факторів, серед яких і характер виховання, і соціально-економічний статус, і клімат сім’ї, колективу, і тип темпераменту, акцентуації характеру, і емоційний стан досліджуваних на час проведення дослідження [1, 34].

Література:

1. Волкогонов Д.А. Моральные конфликты и способы их разрешения. – М.: Знания, 1974. – 64 с.

2. Гришина Н.В. К вопросу о предрасположенности к конфликтному поведению. Психические состояния. – Л.: Прогресс, 1981. – 161 с.
3. Емельянов С.М. Практикум по конфликтологии. – СПб.: Питер, 2001. – 400 с.
4. Конфліктологія: Навчальний посібник / Ємельянов Л.М., Петюх В.М., Торгова Л.В., Гриненко А.М. – К.: КНЕУ, 2003. – 315 с.
5. Корнеева Е.И. Если в семье конфликт... – Ярославль: Академия развития: Академия Холдинг, 2001. – 192 с.
6. Практическая психодиагностика. Методики и тесты. Учебное пособие / Сост. Д.Я. Райгородский. – Самара: Издательский Дом „БАХРАХ-М”, 2002. – 672 с.
7. Психология индивидуальных различий. Тексты / Под. ред. Ю.Б. Гиппенрейтера, В.Я. Романова. – М.: МГУ, 1982.

УДК 378

Гордійчук А.В.

ОСНОВНІ ЗАВДАННЯ РОЗВИТКУ ОСВІТИ В УКРАЇНІ У КОНТЕКСТІ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

***Анотація.** У статті розглядаються основні завдання розвитку освіти в Україні у контексті європейської інтеграції.*

***Аннотация.** В статье рассматриваются основные задания развития образования в Украине в контексте европейской интеграции.*

***Annotation.** The article tells about basic tasks of development of education in Ukraine in the context of European integration.*

Процеси європейської інтеграції охоплюють дедалі більше сфер життєдіяльності суспільства. Не стала винятком і освіта, особливо вища школа. Україна чітко визначила орієнтир на входження в освітній простір Європи, здійснює модернізацію освітньої діяльності у контексті Європейських вимог. Одним із завдань, викладених у Національній доктрині розвитку освіти, є вихід освіти, набутої в Україні, на ринок світових освітніх послуг, поглиблення міжнародного співробітництва, забезпечення інтеграції вітчизняної освіти у міжнародний освітній простір [1].

Інтеграція (як політична, так і економічна) усе більшого кола країн, приєднання України до Болонського процесу дає підстави прогнозувати у майбутньому зростання кількості студентів, які навчатимуться за межами України.

Навчання за кордоном має давні традиції і завжди розглядалося як один з пріоритетних напрямів міжнародного співробітництва у соціально-гуманітарній сфері. Особливої ваги набирають міжнародні обміни в академічній сфері, у першу чергу у вищій освіті, як важливі чинники соціально-економічного прогресу. Основні завдання розвитку вищої освіти на сучасному етапі: висока якість освіти; створення умов для розширення можливостей отримання освіти за межами своєї країни; підвищення ефективності вищої освіти та її вплив на економіку. Це спричиняє широке міжнародне співробітництво у всіх сферах освіти, створення спеціальних міжнародних програм академічної мобільності (ERASMUS, LINGUA, TEMPUS/TACIS та ін.).

Значно розширились можливості мобільності студентів, викладачів і науковців у країнах колишнього соціалістичного табору, в яких необхідність обмінів стала особливо гострою. Ця гострота пояснюється демократизацією життя суспільства, розвитком у громадян України почуття національної гідності, любові до свого народу, поваги до культури, мови, традицій.

Тому у статті ми ставили за мету визначити роль реформ навчально-виховного процесу у вищих навчальних закладах України із орієнтацією на людину, особистість.

Цього можна досягти через розвиток таких якостей спеціаліста як професіоналізм, активність, мобільність, почуття відповідальності, вміння працювати, швидко орієнтуватися у певній ситуації, приймати рішення, поважати працю, підтримувати потребу постійно поновлювати свої знання, удосконалювати культуру ділового спілкування.

Важливу роль у формуванні такої особистості відіграє поєднання системи виховних засобів із навчальним процесом. Досягти цього можливо лише коли кожна лекція, практичне